

İNSAN FAKTÖRLERİ

3. Hafta / Yanlış İzlenimler

Tevfik Uyar

Geçen Hafta

- İskelet ve Kas Sistemi
- Ergonomi
 - Sıcaklık
 - Alan
 - Aydınlatma
 - Temizlik ve Düzen
- Algı & Duyum

Bu Hafta

- Psikolojik Faktörlere Giriş
- İRRASYONEL / Bölüm 2 – Yanlış İzlenimler

Önce terminoloji...

Bilimsel Yöntem

- Hipotez
- Teori
- Kontrollü Deney

Deney

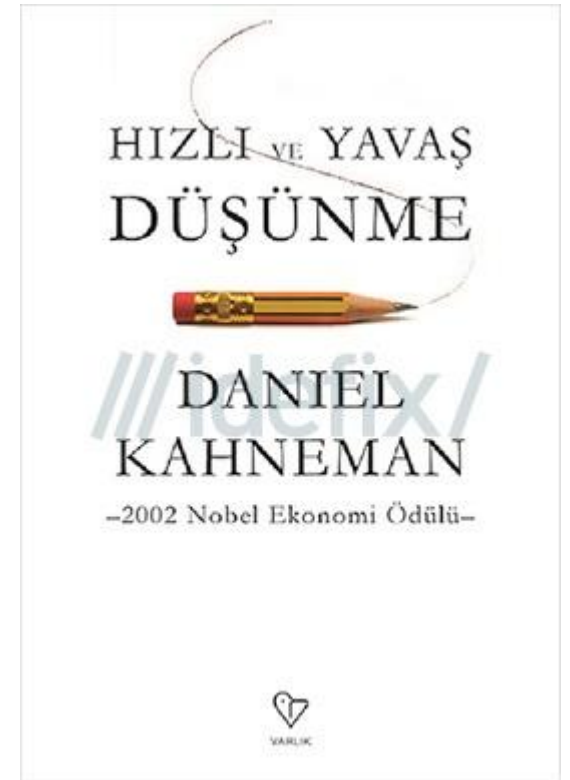
- Deneyci
- İşbirlikçi
- Denek / Katılımcı
- Anlamlı fark

Rasyonel olmak...

Sistem 1 / Sistem 2

- Daniel Kahneman / İki Sistem Teorisi
 - Kahneman, 2002 Nobel Ödüllü
 - **Beklenti Kuramı!**
 - Kitabı: Hızlı ve Yavaş Düşünmek

Yanlış İzlenimler

- İnsanlar hakikatlerden ziyade akıllarına ilk gelen şeyi ya da en etkili olanı dikkate alırlar!
- *Bulunabilirlik Hatası (ing. Availability Error)*

Bulunabilirlik Hatası

- Caddede bir saat bisiklet sürmek lunaparkta bir saat vakit geçirmekten 42 misli risklidir.
- Felç geçirerek ölme riskimiz kazayla ölme riskimizin 40 katıdır.
- Bir deprem gerçekleştiğinde deprem sigortası yaptıranların sayısı artar. Deprem azalınca azalır.
- Yolda kaza görünce bir süre yavaş gideriz. Sonra devam ederiz.
- Sigaranın olumsuz etkilerini daha yakından görme zaruriyeti bulunan göğüs hastalıkları veya radyoloji dallarında uzman olan doktorlar sigarayı bırakmaya daha çok meyillidirler.

Bulunabilirlik Hatası

- 1977 – Higgins, Rholes ve Jones

1. Grup

- Maceraperest
- Özgüvenli
- Bağımsız
- Azimli

2. Grup

- Pervasız
- Kibirli
- Soğuk
- Aksi

Tehlikeli hobileri olan, yetenekleri hakkında olumlu düşünen, az arkadaşına sahip ve bir konuda bir karar alınca kararından kolay kolay vazgeçmeyen bir genç adam hakkında yazılmış kısa öyküyü değerlendirmeleri istenmiş.

Beyin Fırtınası

- Havacılığa Uyarlayalım!
 - Yakın zamana bir geçmişte belli bir tür hastalıkla çok sık karşılaşmış olan doktorların sıradaki muayenelerde aynı teşhisi koymaya meyilleri artar.
 - Bir deprem gerçekleştiğinde deprem sigortası yaptıranların sayısı artar. Deprem azalınca azalır.

Deney

- Ardışık Sayıları Çarpma Deneyi

Öncelik Etkisi

- Verileri / Uyarıları Algılayış Sıramızın Düşüncelerimizi Etkilemesi
 - İlk intiba önemlidir.

Öncelik Etkisi

□ 1946 – Asch

1. Grup

- akıllı
- çalışkan
- tezcanlı
- eleştirel
- dikbaşlı
- kıskanç

2. Grup

- kıskanç
- dikbaşlı
- eleştirel
- akıllı
- çalışkan
- tezcanlı

- Deneklere kişi hakkındaki tahminlerini ölçen bir form doldurtulmuş (mutlu, sosyal, yardımsever vb...).

Beyin Fırtınası

İlk intibadan kaynaklanan hatalar
neler olabilir?

İyi halden ceza indirimi, “adın çıkmış 9’a”, konduramama, hâle etkisi & şeytan etkisi

Hâle ve Şeytan Etkisi

Hâle ve Şeytan Etkisi

En çok örnek aldığınız kişi kimdir?

	Kişiler	Yüzde
1	Acun Ilıcalı	%25
2	Recep Tayyip Erdoğan	%23
3	Hülya Avşar	%22
4	Orhan Gencebay	%19
5	Kıvanç Tatlıtuğ	%15
6	Kenan İmirzalıoğlu	%15
7	Sibel Can	%13
8	Seda Sayan	%11
9	Murat Boz	%10
10	Necati Şaşmaz	%10
11	Cem Yılmaz	%9
12	Hadise	%8
13	Esra Erol	%7
14	Türkan Şoray	%7
15	Kadir İnanır	%7
16	Uğur Dündar	%7
17	İkbal Gürpınar	%6
18	Gülben Ergen	%6
19	Hülya Koçyiğit	%6
20	İbrahim Tatlıses	%6

Ipsos araştırma şirketinin 2012 yılının son çeyreğinde yapmış olduğu araştırmada 1200 kişiye “kimi örnek alıyorsunuz?” diye soruldu. İlk 20 isim yukarıda görünüyor.

Sizce sadece yakışıklı ya da güzel olduğu için bu listeye giren var mıdır?

Beyin Fırtınası

Ne zararı olabilir?

Hale ve Şeytan Etkisi

□ 1977 – Nisbett ve Wilson

1. Grup Asistan

- Ahmet, Ayşe, Fatma ve Mustafa'nın **Güzel El Yazılı** Sınav Kağıdı
- Zeki, Gülhan, Cem ve Melike'nin **Çirkin El Yazılı** Sınav Kağıdı

2. Grup Asistan

- Ahmet, Ayşe, Fatma ve Mustafa'nın **Çirkin El Yazılı** Sınav Kağıdı
- Zeki, Gülhan, Cem ve Melike'nin **Güzel El Yazılı** Sınav Kağıdı

Hale ve Şeytan Etkisi

- 1969, Jerzy Kosinsky'nin "Adımlar" adlı romanı, ödöl aldıktan sekiz yıl sonra sahte bir yazar adıyla ABD'deki on dört büyük yayınevine ve on üç edebiyat ajansına gönderildi.
- Yirmi yedisi tarafından da reddedildi!

KISSADAN HİSSE

□ KISSADAN HİSSE

- Ne kadar çarpıcı olursa olsun yargılarınızı ya da kararlarınızı tek bir vakaya dayandırmayın.
- Birinin ya da bir nesnenin bariz iyi ya da bariz kötü olan niteliklerine aldanmayın ve her bir niteliği ayrı ayrı analiz edin.
- Birbiriyle bağlantılı bir dizi bilgi ya da olayı değerlendirirken sonradan gördüklerinize en az ilk gördükleriniz kadar ağırlık vermeyi unutmayın.
- Bir işi, öneriyi değerlendirirken yazarın adını görmemeye çalışın.

HAFTANIN SAFSATASI

Adam Karalama Safsatası
(Ad Hominem Argumentum)

HAFTANIN SAFSATASI

- Safsata: İlk bakışta doğru ve geçerliymiş gibi görünen, amacı:
 - Karşıdaki kişiyi ikna etmek
 - Baskı altına almak
 - Fikrini değiştirmek
 - Tartışmada öne çıkmak
- olan ama aslında geçerliliği olmayan çıkarsamalardır. (Atatürk, “Safsata Kılavuzu”)
- Sofistler (Antik Yunan): Mahkemede Haklı Görünmenin yolları

HAFTANIN SAFSATASI

- Safsataları ayırt edebilmenin yolu:

**RASYONEL VE ELEŞTİREL
DÜŞÜNEBİLMEKTİR.**

HAFTANIN SAFSATASI

□ Adam Karalama Safsatası

- Bir argümanın doğruluğunu onu söyleyen kişinin kötü bir özelliğiyle değerlendirmek.
 - HALBUKİ “kötü” insanlar da “doğru” sözler edebilirler!

□ ÖRNEKLER

- *Adam bildiğin deli yahu, onun dediğine mi inanacaksın?*
- *Bana “dolar al” diyen şahıs önce ailesiyle arasını düzeltsin.*
- *Memleketin nasıl yönetileceğini bu alkolikten mi öğreneceğiz?*

İyi Haftalar!

